

Af Lilian Munk Rösing og Ida Marie Nissen

Forord: Vild analyse

Gang på gang er psykoanalysen blevet erklæret død, ikke mindst ud fra en positivistisk kritik, der afviser begrebet om “det ubevidste”, fordi det ikke kan bevises. Men ligesom Lacan hævder om det ubevidste, at det ikke eksisterer, men det insisterer, kan man hævde, at psykoanalysen trods alle dødserklæringer bliver ved med at insistere og producere en masse tænkning og analyser, også inden for den akademiske verden. De seneste årtier har psykoanalysen ikke mindst oplevet en revival som en analyse af kulturelle og sociale fænomener. Slavoj Žižek analyserer alt fra Kinder-æg over Hollywoodfilm til Donald Trump, og herhjemme følger Center for Vild Analyse trop og lader Freud og Lacan inspirere til analyser, der åbner alternative kritiske perspektiver på sociale og politiske fænomener.

Med dette nummer af *Lamella* ønsker vi at lade den vilde analyse udfolde sig, men også at reflektere over, hvad vild analyse er. Terminen “vild analyse” stammer fra et essay, som Freud skrev i 1912. Her fortæller han om en læge, der har praktiseret en sådan “vild analyse” ved uden videre at fortælle en kvindelig angstplaget patient, at den eneste mulige kur er seksuel tilfredsstillelse, om hun så tager sig en elsker, en spiller eller sin ægtemand tilbage. Freud misbilliger naturligvis lægens præmature “intervention”, der lader fuldstændig hånt om patientens modstand og overføring. Sjovt nok ender han dog

med at sige, at lægen har skadet psykoanalysens rygte mere end sin patient. Han anser det endog for sandsynligt, at en sådan alt for tidlig tolkning kan hjælpe patienten, fordi den trods alt bringer hende nærmere angstens årsag end en fysiologisk diagnose – og fordi selve det raseri mod lægen, en sådan behandling kan vække, kan være en drivkraft for patienten. Freuds pointe synes at være denne: Operationen mislykkedes, men hjalp patienten.

Hvis den præmature intervention forbliver etisk problematisk, når den praktiseres over for individet på briksen, lader den til at producere frugtbare erkendelser, når den overføres til sociale og kulturelle fænomener. Den vilde analyse handler her i høj grad om at “vove pelsen” og fremsætte en tolkning, der vender tingene på hovedet for en commonsense-forståelse.

Det er eksempelvis ikke nogen almindelig antagelse, at politisk teologi har noget at gøre med sex – eller for den sags skyld med kvinder. Men det har den, viser RASMUS UGILT os i artiklen “Antikrist, politisk teologi og Kvinden” (s. 14). Fra Mosebøgerne til Carl Schmitt – over Thomas Aquinas – dukker seksualiteten og Kvinden op som den politiske teologis skjulte bagside. I Mosebøgerne bliver kvinden synlig, når hun er ufrugtbar eller utro: “Kvinden er som Heideggers hammer: *Hun træder først frem for os, når hun er i stykker*”. Thomas Aquinas får en overraskende sengekammerat i Marquis de Sade, når Ugilt hos begge fremlæser fantasien om en mandlig seksualitet med fuld kontrol over kønsorganerne. I Carl Schmitts *Nomos der Erde* og Lars von Triers *Antichrist* finder Ugilt den kvindelige position som undtagelsespositionen og argumenterer (mod Schmitt, med Joan Copjec og Lacan) for denne som en etisk position. Endvidere foreslår han, at den politiske teologis ihærdige insisteren på mandhaftighed og beslutningsdygtighed – *Ortung und Ordnung und so weiter* – dækker over det modsatte? Hvad nu hvis hysterikeren ikke er en kvinde, men en mand?

Fra Ugilts betragtninger over Antikrist bevæger vi os videre til LILIAN MUNK RÖSINGS begejstring over *Jesus Christ*, sådan som han optræder i en række præ-renæssancemalerier. Artiklen “I kød og blod. Om signifiantens materialitet i kunst og psykoanalyse under stadig hensyntagen til Georges Didi-Huberman” (s. 41) argumente-

rer med Didi-Huberman for, at både psyko- og kunstanalytikeren interesserer sig for de steder, hvor betydningen inkarnerer sig i tegnets eller kroppens materialitet frem for at repræsenteres symbolsk. Det hvide midterfelt i Fra Angelicos bebudelsesbillede og de røde bloddråber i “Ketchup-Kristus” (malet af en anonym action-painter i det 14. århundrede) anskues som en slags urbilleder på to grundlæggende projekter i malerkunsten: at udforske tilsynekomstens mulighed og at sætte aftryk med kroppen. Centralt bliver Didi-Hubermans begreb om “pan” som det sted i maleriet, hvor tegnets repræsenterende og materielle dimension strides. Det hubermanske *pan* er, som Rösing bemærker, proustiansk. Det fødes i det øjeblik, forfatterkarakteren Bergotte dør: dér, hvor en solgul murflade/murfarve i et Vermeer-maleri rammer ham lige i hjertekulen – *PAN!* Mens Huberman reserverer *pan* til billedkunsten, viser Rösing, at begrebet også er relevant i den litterære kunst – for eksempel i Bjørn Rasmussens prosa, hvor ordforbindelser og ordopfindelser står og vipper mellem god *sens* og ren *non-sens*; mellem ordenes mening og ordenes materialitet. *Pan* er ikke bare en visuel plet; *pan* er også *pun*.

Vi bliver i grænsezonen mellem *sens* og *non-sens* i HENRIK JØKER BJERRES artikel “Reelisme: Det, der ikke kan siges, kan siges helt klart” (s. 62). Reelismen angår netop dét, “der ikke kan siges, men som alligevel viser sig” – i stor kunst, i sand tale, i radikal etik og i det seksuelle forhold. Sex kan være “mekanisk, kedeligt eller endda træls”, men også i berøring med det reelle: “besættende, meningsgivende og uforklarligt”. Etik kan defineres som dét at følge Loven, men også som en parathed til at forfølge det, der overskrider Loven (“man kan gøre dét, som andre siger, man skal gøre”, eller man kan gøre “det, der er det rigtige at gøre, uanset om det bifaldes eller ej”). Sprog kan være tom tale (floksler, vejrudsigter, reality-tv, dårlige digte), men det kan også ramme det reelle på en overrumplende, intervenerende eller forløsende måde, “der ændrer koordinaterne i det, vi allerede ved.” Det er den slags sprog, der opstår i gode vittigheder, vild analyse og stor kunst. Som et eksempel på stor kunst fremhæver Jøker Bjerre Joseph Beuys’ aktion *Wie man dem toten Hasen die Bilder erklärt*. Kunstaktionen er hverken realistisk eller antirealistisk; den er *reelistisk* – ikke fordi den korresponderer med virkeligheden “derude”, eller fordi den konstruerer sin egen relative virkelighed, men fordi den “bringer noget til udtryk, der ligger på grænsefladen mellem det meningsfulde og det meningsløse”, imellem klar tale og det

rene *gavagai*. “Men”, understreger Bjerre, “den gør det på en sådan måde, at den lige præcis rammer noget, der viser sig at have været der, hvor intet endnu kunne siges.”

I 1965 (samme år, som Beuys forklarede billederne til den døde hare) ramte Marguerite Duras med sin roman *Lol V. Steins henførelse* noget i Lacan, som han først formåede at sige klart i sin senere forelæsningsrække om Kvindens *jouissance* og sprogets forunderlighed. Dette er i hvert fald, hvad IDA MARIE NISSEN foreslår i atiklen “De ved ikke, hvad de selv skriver. Hyldest til Duras og Lacan” (s. 74). Titlen kan læses som en parafrase over den lidt arrogante indledningsreplik, Lacan lod falde, da han mødte Duras til en snak om hendes roman. “De ved ikke, hvad De selv siger”, sagde han til hende – hvorpå han gik i gang med at forklare hende, hvad det var, hun sagde. I bredere forstand kan titlen læses som én af psykoanalySENS grundantagelser: De – Duras og Lacan – ved ikke, hvad de selv siger, for man siger altid noget andet end det, der er intentionen. Der er altid en anden mening end dét, der så at sige er “meningen”. Især i skriften. Lacan finder hos Duras en skriftpraksis, der falder sammen med det ubevidstes måde at fungere på, og som Nissen viser, lader han også det ubevidste fungere i sin egen skrift om Duras – en skrift fuld af homonymer og huller og hulter til bulter associationer. Det kalder på vild analyse – hér i betydningen ekstrem *næranalyse*. Ved at tune/zoome ind på ordenes klanglige/grafiske mønstre i (Lacans essay om) *Lol V. Steins henførelse* bringes Nissen på sporet af (mænds fantasier om) Kvindens nydelse. Som Nissen viser, er den såkaldt “kvindelige” henførelse dog ikke blot noget, der tematiseres hos Lacan og Duras; det er også noget, der sætter sig igennem i selve skriften: i deres “særlige måde at skrive på.” Det, der tematiseres på makroniveau, manifesterer sig også på skriftens mikroniveau.

Forholdet mellem mikro- og makroniveauer i psykoanalysen er netop omdrejningspunktet i den følgende artikel “Singularitet og metapsykologi. Om psykoanalysens begreber” af BRIAN BENJAMIN HANSEN (s. 105). “Man fristes til at sige, at psykologien i dag er ’klinisk rensset’ for freudiansk metapsykologi”, skriver Hansen – måske fordi præfikset meta- klinger lidt af mester-? Associationen er ifølge Hansen misforstået: Metapsykologien giver os ikke noget fikst facit; den sætter os på hårdt tænkearbejde; dens grundbegreber er ikke rigide begreber, som det gælder om at “eksemplificere” på

traditionel vis, men “gode begreber, som er gearet til overraskelser”, dvs. til at blive sat på spil, ligefrem underløbet, af de singulære cases, som analysen retter sig mod. Hansen insisterer på, at hvis psykoanalysen skal være andet end en Woody Allen-agtig version af sig selv (“et ekstra lille ’Zusatz’ til den intellektuelles raffinerede livsstil”), så må vi have den metapsykologiske dimension med. Vi må tage Freud seriøst, når han i 1937 proklamerer: “Uden metapsykologisk spekulation og teoretiseringen – jeg havde nær sagt ’fantaseren’ – kommer vi ikke et skridt videre.” Hansen sammenligner Freuds meta-psykologiske greb om det singulære med Alain Badiou’s meta-ontologiske ditto. Hos Badiou er sandhedsarbejdet troskaben mod den singulære begivenhed, som først må ske. I psykoanalysen er “fortolkningen af, om der overhovedet sker noget, allerede en del af sandhedsarbejdet”. Den vilde kulturanalytiker kan ikke bare som Badiou sidde og vente på den singulære begivenhed: Hun må analysere, intervenere, lytte, gætte, gisne, skabe rum.

Vi bliver i de metaanalytiske lag med “En vild analyse af Center for Vild analyse” (s. 118) af SAMAN ATTER MOTLAGH. Artiklen er resultatet af Motlaghs praktikophold hos CVA i efteråret 2015. Den handler både i sin form og sit indhold om “overføring” – altså det fænomen, at analysanden gennemspiller relationer til vigtige personer i sit liv i relationen til sin analytiker, alias “subjektet-der-formodes-at-vide”. Hvis CVA skal have fat i den brede befolkning, skal det ifølge Motlagh træde i karakter som Mester og dermed muliggøre overføringen – hvad det p.t. nægter. Centeret er med egne ord en “tvivletank”, ikke en traditionel tænketank fuld af gode råd. Ifølge Motlagh er Centrets udsigelsesposition et udtryk for en tvangsneurotisk vægring ved genuin forandring. Hvis Centeret virkelig vil forandre noget, må det ifølge Motlagh maksimere den imaginære overføring. Det må træde i karakter som Mester, som Center for Rigtig Analyse eller Center for Sandhed. Med dette krav fremstår Motlagh selv neurotisk: Han forlanger “hysterisk” af sine “topkompotente” mestre, at de skal være mere mestre. Alternativt kan Motlaghs artikel læses som en kærlighedserklæring – i hvert fald hvis man som Lacan forstår kærlighed som dét “at give noget, man ikke har – til én, der ikke vil have det”. En selvudnævnt “knoldesperker-praktikant” giver en vild analyse af Center for Vild Analyse (“mine helte”), om end de, som han konstaterer, “sandsynligvis [er] mere eller mindre lige glade med min analyse.”

Som MLADEN DOLAR bemærker i sin artikel “Den nydende maskine” (s. 149) er forholdet mellem analysand og analytiker ikke sjældent på grænsen til en kærlighedsaffære. Skulle det virkelig udvikle sig til én, altså til en fuldblodsaffære, ville der imidlertid ikke længere være tale om en analyse, snarere en slags “dåseanalyse”. Vi ville have et lidt uheldigt eksempel på fænomenet “interpassivitet”, altså det fænomen, at man kan uddelegere sine bøvlede følelser til en Anden, som når sitcom-seeren uddelegerer sin latter til lydsporets dåselatter. I Villiers de l’Isle Adams fortælling *La machine à gloire* (fra 1893) finder vi en maskine, der kan det hele. Maskinen er en perfekt pendant til datidens teaterklakørtrop – på fransk kaldet “la claque” – en trop bestående af undercover forklappere (grinebidere, tude-marier, *woohoo*-råbere og lignende) hyret til at piske en stemning op blandt publikum. Med *la claque* kan ingen undgå at blive revet med. Selv ens modstand mod *la claque* er suffleret af *la claque*. Ja, skriver Dolar: *La claque* “fungerer måske faktisk aller bedst, når den råber med på kampråbet rettet mod sig selv: ’Ned med *la claque*!’”

Dolar er ude efter en nydelse “hinsides *la claque*”, ja, hinsides “inter-” (hvad enten der er tale om *interaktivitet* eller (tvangsneurotisk) *interpassivitet*, hvad der for Dolar er to sider af samme sag, nemlig begæret, som per definition er den Andens). Hvis *la machine à gloire* er en (pseudo)nydende maskine i begærets register, så er *lamellaen* en nydende maskine i driftens register: en dump, hovedløs mekanik, der i sidste instans – ved analysens afslutning – plojer igennem vores fantasmer, så vi tvinges til at fantasere og begære “forfra”. Spørgsmålet er dog, om subjektets “nye begær undgår at falde i de samme fælder som det gamle? Er det et begær befriet for *la claque*”, spørger Dolar; “eller akkompagneres det bare af en ny form for *claque*” – en (dåse)analytikers begær, en Freud-reference, en fantasi om akademisk *gloire*, et Center for Vild Analyse?

Med dette nummer af *Lamella* har vi som sagt ikke kun ønsket at bedrive vild analyse, men også at reflektere over, hvad vild analyse kan. “Vild analyse” forstår vi i bred forstand som en analyse, der ikke har nogen hæmninger, når det gælder om at overføre Freuds og Lacans indsigter fra briksen til samfundet og kulturen. Men trods den hæmningsløse impuls ønsker vi også at stille spørgsmål til den vilde analyses præmisser, manøvrer og metoder:

Er det Lacans formalisering af Freud, hans formularer og matematiske, der for alvor muliggør den overføring af psykoanalysen til

samfund og kultur, som var en ambition allerede hos Freud selv? Kan psykoanalysens forkætrede begreb om “det ubevidste” overføres fra individ til samfund? Kan en vild analyse af kunstværker forholde sig til deres æstetiske dimension? Har det befordret den vilde analyse, at de seneste årtiers genlæsning af Lacan har flyttet fokus fra begæret til driften; fra en eksistentielistisk “manglens heroisme” til en opmærksomhed på nydelsens excessive tilstedeværelse, ikke mindst i ideologien?

Man kan sige det sådan, at dette nummer af *Lamella* ikke bare byder på vild analyse, men også på den vilde analyses selvbesindelse. Eller man kan sige det sådan: Vi byder ikke bare på vild analyse, men også på vild analyse af vild analyse. Det bliver vildere og vildere.

Enjoy!